

Lp Urmas Kruuse
Maaeluminister
info@agri.ee

Meie 04.05.2022 nr 1-3/69/2022

Lugupeetud härra maaeluminister Urmas Kruuse

Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda (EPKK) tänab võimaluse eest rääkida kaasa erakorralise toetuse jaotamispõhimõtete arutelus.

Põllumajandus-Kaubanduskoda tunnustab valitsust leevendusmeetmete rakendamise ja riigieelarvest erakorralise toetuse eraldamise eest, siiski peab mõistma, et probleemide ulatus on abipaketist märkimisväärselt suurem. On selge, et ligi 11,7 miljoni euro suuruse abipaketi maht on kõikides põllumajanduse sektorites kiiresti kasvavate ja kumuleeruvate energia-, kütuse-, väetise- ja söödakulude valguses väga piiratud. Seetõttu tuleks toetuse jaotamise puhul eri sektorite vahel muuhulgas hinnata, kas ja millist mõju toetuse eraldamine avaldab antud sektori olukorra leevendamisel.

Põllumajandus-Kaubanduskoja liikmed peavad oluliseks, et toidu varustuskindluse tagamiseks ette nähtud toetus läheks neile tootjatele, keda antud kriis kõige enam mõjutanud on. Hetkel on keeruline prognoosida abipaketi mõju, sest tegeliku hinnangu sektori olukorrale saab anda ilmselt alles sügisel, mil saak on salves, hinnatõusud on kallimate tootmissisendite näol täismahus jõudnud tootjateni ning olukord põllumajandussaaduste turgudel on selginenud. Seega saame antud ettepanekute juures vaadata erinevate sektorite praeguseks kujunenud olukorda ja prognoosida väga suurt kulude kasvu alanud hooajal tehtavatel põllumajandustöödel.

Loomapõhiste toetuste juures leiame, et toetuse määramisel tuleks arvestada liigiomase söötmisega hinnates söödaturul toimunud muutuseid. Lindude ja sigade põhisoõtu on sisseostetav jõusööt, mille hind viimase poole aasta jooksul on märkimisväärselt tõusnud teravilja mitmekordse hinnatõusu tõttu. Lihaveistel ja lammastel on põhisoõtu koresööt ja hetkel kasutatakse eelmisel hooajal varutud sööta, aga arvestama peab sellel suvel oluliselt kasvavate kuludega järgmise hooaja sööda varumisel. Piimalehmade puhul kasutatakse põhisoödana koresööta, millele on toodangu tagamiseks vajalik jõusööda lisa. Kõiki loomakasvatajaid mõjutab ka teiste tootmissisendite kallinemine. Toetuse jaotamisel palume Maaeluministeriumil abi vajadust analüüsida ja hinnata erinevate tootmissektorite tootmiskulude struktuurist ja kattetulu arvestustest lähtuvalt.

EPKK liikmed on sektorite lõikes toonud esile hinnangu praeguseks kujunenud olukorrale. Kõige aktiivsemat tagasisidet on andnud erinevate loomakasvatuse valdkondade esindajad, aga ka aiandustootjad.

Seakasvatajad toovad välja, et sektor on olnud juba pikemat aega väga raskes olukorras – lisaks sealihale pikalt kestnud madalale turuhinnale on ka söödakulud väga drastiliselt suurenenud. Teravilja hinnad on juba tõusnud ja väga kiiresti tõusevad ka teiste söödakomponentide hinnad (soja, õli, raps, päevalill). Hinnanguliselt ulatub tootmiskulude kasvu arvestades sealihatootmise

omahind ca 2,4-2,5 EUR/kg, samas kui turuhind on kerkinud vaid 1,95 EUR/kg tasemele. Söödakulu moodustab kuni 70% tootmise omahinnast.

Sealiha suurem hinnatõus toimus veebruaris, aga enne seda oli turuhind alates möödunud aasta augustist väga madal ning tootmine oli sügavas kahjumis. Eelmine abipaket suutis eelmise kriisi tegelikest kahjudest kompenseerida EPKK hinnangul ca 15-20%.

Erakorraline toetus on kriitilise tähtsusega, et võimalikult suurel määral tagada Eesti isevarustus kodumaise sealihaga ka tulevikus. Probleemid sealihaturul ei puuduta ainult seakasvatajaid, sellel on tõsised tagajärjed ettevõtetele terve väärtusahela ulatuses.

Oluline on seakasvatust vaadelda sektorina, mille peamiseks tootmisvahendiks on põhikarja emised. Hetkel on Eestis põhikari viimastel aastatel jõudsalt vähenenud ning põhikarja taastamine on pikaajaline protsess. Olemasolev põhikari on loodud pikaajalise selektsiooni, valikute ja geneetilise analüüsi tulemusena. Erakorralise toetuse väljamaksmisel tulekski keskenduda põhikarja toetamisele.

Linnukasvatate sõnul on munatootmise sektor oluline osa Eesti põllumajandusest. Munatootjad varustavad laias laastus poolt elanikkonda kanamunadega. Eestis on kanamunade omavarustatuse tase olnud viimastel aastatel 50% ligi. Seda oleks võimalik olemasolevate farmide põhjal viia 8-9 kuu jooksul 60-65%-ni, aga kõigil tootjatel puudub kindlustunne tuleviku suhtes ning tootmist ei soovita suurendada.

Kooremunade omahinnast farmides moodustab sööt ca 70%. Söödahinnad on viimase 6-7 kuuga kordades (mitte protsentides) kasvanud). Kaubanduses on õnnestunud olenevalt tootjast ja munade tootmisviisist tõsta hindu 20-30%, mis ei kata kuidagi tootmissisendite kasvu. Selle aasta algusest on tootjad munade müügihinda püüdnud kuludele järgi aidata, kuid see on ajalise viitega pikaldane protsess, kus toormete hinnad võivad jälle eest ära minna, enne kui munade hinnaga õigele tasemele jõutakse.

Tuleva sügise suhtes on just jõusööda hinna osas enim ebakindlust, sest väetised kallinesid sõja tõttu kordades ning saagid ähvardavad seetõttu loodetust väiksemad tulla, kuna viljakasvatajad ei jaksa endisel moel nisu ja odra kasvu väetisega turgutada. Mida väiksemad saagid, seda kallimad hinnad. Vilja hinnad kujunevad aga rahvusvahelistel turgudel, millega peavad ka meie linnukasvatajad arvestama.

Kindlasti peaks toetama ka **vutikasvatust**, just eesti tõugu vuti kasvatamist, et tagada ainsa Eestis aretatud kodulinnutõu pidamise jätkusuutlikkus sööda hinna kiire tõusu tingimustes.

Lihaveisekasvatajad rõhutavad, et kattetulu 2021. aasta arvutuste kohaselt on nii ammlehma kui nuumlooma kasvatamine negatiivse tulemiga, mis omakorda annab märku sellest, et lihaveisekasvatajatel on keerulised ajad. Lihaveisekasvatus on oma tootmiseripära tõttu väga pika tasuvusaja ja aeglase käibega. Samas investeringuid tootmise arendamiseks, tõuaretuseks ja loomade heaolu parandamiseks on vaja teha pidevalt.

Jätkusuutlikkuse seisukohalt on oluline, et tootjatel oleks võimekus investeerida tootmise arendamiseks. Võrreldes 2020. aastaga jäid 2021. aastal lihaveiselihaga kokkuostuhinnad samale tasemele, kuid lihaveiste söödakulud on suurenenud keskmiselt 33%. Et lihaveisekasvatust kasutatakse põhisööda tootmisel enamasti rullisilo, kus üheks suurimaks kuluartikliks lisaks kütusele ja masinatele on silokile, mille hind on alates 2021.a. kevadest tõusnud ca 50%. Noor- ja nuumloomade kasvatamisel on vastavalt farmide majanduslikule võimekusele olulisel kohal ka

lisasöödad, mille hind sõltub kõige suuremal määral teravilja- ja rapsi hindadest, mis samuti on palju tõusnud. Lisaks on märkimisväärselt tõusnud mineraalide hinnad.

On väga oluline mõista, et kuigi täna on veiseliha hind kõrgem kui varasemalt, ei ole lihaveisekasvataval võimalik seda n-ö „turult ära tuua“ ja oma ettevõtluse kasumlikkuse tõstmiseks ära kasutada. Miks? Sest selleks oleks pidanud alles olema ja kasvama jäetud kõik hiljemalt 2020. aasta lõpul sündinud vasikad, kes oleksid peatselt tapaküpsed. Eesti lihaveisekasvatajate madala investeerimisvõimekuse tõttu puudub aga siin võimekus noorloomi üles kasvatada, ja seetõttu on enamlevinud praktika nuumloomade müük kohe peale võõrutust ehk aasta lõpul.

Seega – lisaks varasematele ja kumuleeruvatele probleemidele, kannatab sektor ka 2021. aasta kevadel alguse saanud sisendite hinnatõusu tõttu, ning sellele on lisandunud Ukraina sõjast tingitud keeruline olukord, kus sanktsioonide tõttu on rakendumas piirangud loomade ekspordile mitmesse sihtriiki.

Sektori tootmisvõimekuse säilitamiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks peab lihaveisekasvatajate hinnangul toetama kriisiabi toetusega kõik lihaveise ammlehmi, kelle lihaveiseveresus on vähemalt 75% ja ta kuulub lihaveisekarja, vähemalt samas summas, mis on võrdne ammlehma- ja nuumloomakasvatamise puudujäägiga vastavalt kattetulu arvestustele. Selline lähenemisviis tagab toetuse maksmise õigele sihtrühmale ja põhikarjade säilimise.

Põllumajanduskoja hinnangul on tootmissisendite kallinemine suureks väljakutseks ka piimatõugu pullide nuumamisele, millega tuleks toetuspaketi kavandamisel arvestada. Seda tegevusala tuleks toetada ka arvestades üha kasvavaid probleeme pullvaasikate turustamisel teistesse riikidesse.

Lamba- ja kitsekasvatavad toonitavad, et laamaste ja kitsede arv on viimastel aastatel palju vähenenud ja langus on ka viimase aasta jooksul jätkunud. Kulude tõus on viimastel aastatel avaldanud tugevat negatiivset mõju lamba- ja kitsekasvatusele. Tootjad on tõsiselt mures sektori jätkusuutlikkuse pärast. Arvestades pidevat lammaste arvu vähenemist riigis on sektori toetamine oluline, et vältida selle kokku kukkumist, silmas tuleb pidada ka sektori panust keskkonnahoidu. Pidev hinnasurve maade rentimisel ja võidujooks rendimaadele nõrgestab aga lamba- ja kitsekasvatuse positsiooni turul. Tuleb arvestada faktoriga, et lamba- ja kitsekasvatajatel on võimatu võistelda vilja- ja piimakarjakasvatajatega maade enda omandisse ostmiseks. See aga tingib olukorra, kus sõltutakse suuresti rendimaadest ja see ei taga stabiilset söödavarumist loomadele. Selline ebastabiilsus ei võimalda põhikarjade suurendamist kuna puudub kindlus tuleviku osas. Sektor ei suuda võistelda järjest kerkivate hindadega.

Lamba- ja kitsekasvatavad teevad ettepaneku eraldada erakorralisest toetusest vastavalt kattetulu arvutustele karjas olevate ute ja utt-talle ning emakitse ja emase kitsetalle kohta, kes on 01.06 seisuga vähemalt 6 kuu vanune. Utt-talle ja emase kitsetalle lisamine on vajalik selleks, et kasvatavad ei müüks oma põhikarja täienduseks jäetud loomi rahalistes raskustes olles lihaks. Sellega saab mõnevõrra vältida karjade suuruse vähenemist.

Piimalehmade puhul on märgitud, et kuigi möödunud aasta lõpust on toimunud piima kokkuostuhinna märkimisväärne tõus, siis tootmiskulude tõus on olnud veelgi kiirem. Täis mahus jõuavad kõrgemad kulud piimatootjateni sügiseks.

Aiandussektor pakub välja, et toetuse jagamise aluseks võiks võtta 2021. aasta toetusalusel pinna andmed PKV otsetoetuse/keskkonnasõbraliku aianduse toetuse määramisel. Toetama peab ka katmikalal aiakultuuride kasvatajat, keda on eriti räsitud energia- ja küttekulude mitmekordne

tõus. Põllumajanduskoda tunneb muret, et isevarustatuse võime köögiviljakasvatases on viimasel aastal olnud selges langustrendis.

Üldised ettepanekud

Sektorite ülene ettepanek on alandada toiduainete käibemaksu määra, et säilitada meie tootjate konkurentsivõime teiste riikide tootjatega võrreldes. Näiteks Poolas on kõikide põllumajanduskaupade käibemaks ajutiselt 0% kuni augustini 2022. Ka Soome plaanib samuti alandada toiduainete käibemaksu.

Toetust tuleks anda ka generaatorite ja päikesepaneelide soetamiseks. See aitaks tagada nii tootjatel kui töötajatel võimekuse toota toitu erakorralises olukorras. Toidujulgeoleku seisukohalt on oluline ka tootjate ja töötajate hajutus üle Eesti, väiketootjatel on oluline roll riskide hajutamisel ja kodulähedase logistika korraldamisel kriisiolukorras.

Aja jooksul kasvab ka laenu- ja käendusvõimaluste vajadus läbi Maaelu Edendamise Sihtasutuse, kusjuures praegust olukorda silmas pidades, võiks käenduste intress olla 0,5-1% ja seda vähemalt käesoleva aasta lõpuni ja 100%-le laenu summale.

Põllumajanduse toetamist silmas pidades tuleme ühtlasi meelde, et valitsus ei maksa tootjatele enam üleminekutoetusi, ka erakorraliste toetuste eelarve pole ulatunud varasemalt makstud üleminekutoetuste summani, mis meie madalamaid otsetoetusi silmas pidades tähendab Eesti tootjate kehvemat konkurentsipositsiooni võrreldes enamuse teiste riikide konkurentidega.

Hea võimalus põllumajandussektori, sh taimikasvatajate toetamiseks on kasutada erimärgistatud diiselkütuse aktsiisi langetamist. Tunnustame valitsuse otsust, mille kohaselt on kavas selle aasta lõpuni erimärgistatud kütuse aktsiis langetada ELi poolt lubatud minimaalsele tasemele 21 eurot/1000 l kohta. See otsus toetab koja hinnangul sektorit poole aasta jooksul ca 3,5 miljoni euro ulatuses. Paljud koja liikmed on märkinud aga, et just 2023. aasta võib kujuneda põllumajandussektori jaoks tõeliseks katsumuseks, sest tootmiskulude hinnakasv on selleks ajaks täies mahus jõudnud ettevõtjateni, kuid ilmatikutingimusi ja turuhindade taset on võimatu ette prognoosida. Eeltoodust tulenevalt peame väga oluliseks erimärgistatud kütuse aktsiisi täies mahus soodustusega jätkamist ka 2023. aastal ja edaspidi.

Lugupidamisega

Roomet Sõrmus
Juhatuse esimees
Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda